

La globalització a Andorra i l'Organització de les Nacions Unides

Elisenda VIVES i BALMAÑA

De les primers accions internacionals d'Andorra amb la Constitució en vigor,¹ l'entrada a les Nacions Unides quatre mesos més tard significava formar part de l'organització multilateral per excel·lència, la més complexa de totes per la seva composició, pel seu abast i pels seus objectius. Des de la seva creació el 1945, amb 51 membres, l'organització ha anat incorporant gairebé tots els estats del món i avui en són 193. Andorra hi va ingressar com a l'estat 184. Redactada amb el testimoni dels horrors de la Segona Guerra Mundial i l'establiment d'un nou mapa mundial de poders, la Carta de les Nacions Unides,² el document fundacional, estableix els principis, objectius i compromisos que han articulat l'organització. El preàmbul condensa objectius i condicions, com ara la westfaliana "igualtat de les nacions, grans o petites", a "mantenir la justícia i respectar les obligacions derivades dels tractats o d'altres fonts del dret internacional". I a "unir les forces per mantenir la pau i la seguretat internacionals".

L'Organització de les Nacions Unides va globalitzar *avant-la-lettre* però amb principis, idees i actituds per ajudar a identificar les situacions que afecten tota la humanitat. Dels acords adoptats, se'n deriven tractats, programes, accions que han de comprometre encara que de manera voluntària el conjunt d'estats. Les iniciatives dels estats que es debaten i s'adopten a l'Assemblea General indiquen l'estat de les polítiques i del pensament global. Des que la globalització es va convertir en un terme comú en la política, ha estat tractada per l'organització, pels seus òrgans i agències.

En el nostre segle XXI, intents significatius de redreçar problemes estructurals com la pobresa, les desigualtats, el deteriorament del medi ambient, els reptes més recents com la digitalització del món, s'han expressat en plans com els que va posar l'horitzó 2030 com a data per aconseguir transformar el món amb fites determinades i quantificables, els Objectius de Desenvolupament Sostenible (els 17 ODS³) que responsabilitzen els mateixos estats per aconseguir societats més justes i aportar accions i xifres contrastades per verificar els avenços.

Les dificultats per assolir-los són particularment grans per als països en desenvolupament per la falta de recursos i situacions estructurals complicades.

El Pacte per al Futur⁴ i els seus dos annexos, el Pacte Digital Global i la Declaració sobre les generacions futures, apunten encara més enllà en el temps. Els estats hi adopten una bateria de compromisos en la projecció en el futur per preservar en el present un planeta en condicions físiques i socials, i per evitar que el canvi de paradigma que porta la tecnologia de la comunicació faci de la fractura digital una nova font de domini i de conflicte. L'ambició global és intrínseca al Pacte per al Futur i els seus annexos que identifiquen els reptes més importants amb les corresponents accions. Els reptes només es poden enfrontar de manera col·lectiva, però les tensions de la vida política, ho impedeixen.

Globalització

Des de temps ben remots, la interrelació entre comunitats s'establia en interessos comuns, culturals i comercials. Del segle XIX ve l'expansió de grans migracions de mà d'obra, i l'expansió de recursos econòmics i la integració d'empreses. Les grans institucions polítiques d'abast global es van crear a partir de la segona meitat del segle XX. Els intents anteriors no havien prosperat.⁵ Fundada per crear un espai que fes possible evitar noves guerres amb els seus desastres, les Nacions Unides es mantenen com una de les creacions més importants en la política de la humanitat.

El terme *globalització* va modificant el seu significat amb l'evolució dels criteris per entendre la idea d'integració i interdependència en termes econòmics, polítics i socials que va posar un marc a les dinàmiques de la segona meitat del segle XX. Al segle XXI, s'hi han incorporat àmbits de societat, cultura, informació, salut, ciència, educació i de fet, ve a ser un calaix de sastre quan es mostra aquella integració i interdependència que la caracteritza.

Un punt d'inflexió de la globalització, que no és linial ni segueix pautes, va ser el de la pandèmia de la covid-19. L'aturada econòmica, els confinaments i els seus reptes, el debat sobre salut pública, l'èxit científic de l'obtenció ràpida d'una vacuna però la desigualtat de la seva distribució en el món van incitar reaccions socials i polítiques que posaven en dubte un dels punts de la globalització, la ciència i la seva universalització. La recuperació ha mostrat velocitats diverses, alguns països ho han pogut fer molt ràpidament com és el cas d'Andorra; altres, en canvi s'estan endarrerint encara amb més dificultats.

Les Nacions Unides examinen la globalització com una situació que ha permès progressos però que també ha aprofundit en les desigualtats, però no hi ha una visió unitària de com superar-les.

Ens hem de preparar per a noves etapes i situacions globals perquè el planeta no deixarà mai més d'estar connectat i de flexibilitzar-se. La universalització d'internet i la multiplicació d'eines i recursos tecnològics porta a una connexió permanent que cal saber administrar.

Andorra

Des de la seva accessió, Andorra ha esdevingut membre d'altres òrgans del sistema de les Nacions Unides com ara la Unesco, l'Organització Mundial de la Salut o l'Organització Mundial del Turisme. L'organització del sistema més recent és el Fons Monetari Internacional, amb la qual s'ha incorporat als diàlegs i compromisos de les polítiques financeres i monetàries

a l'escena global, un altre dels punts de partida per a un món més segur i cooperatiu entre els estats.

Hi ha trobat espai per tractar matèries en les quals Andorra té experiència com l'educació, la cultura, la salut, el medi ambient i turisme a contribuir-hi als seus objectius. Les polítiques desenvolupades a Andorra són les pròpies, però també han incorporat principis que aquests organismes han aportat com a fruit d'aquell prèambol de la Carta de 1945. El citem de nou perquè les Nacions Unides havien de "refermar la fe en els drets fonamentals de l'home, en la dignitat i en el valor de la persona humana, en la igualtat de drets dels homes i les dones, com també de les nacions, grans i petites". Hi hauríem d'afegir la Declaració dels drets humans, integrada en la Constitució.

El profund canvi institucional andorrà es va produir en un època de transformació global de final del 80 i la dècada dels 90. La caiguda del mur de Berlin, la desaparició de la Unió Soviètica van propiciar la creació d'un nou mapa polític i canvis econòmics profunds al continent euroasiàtic.

A les Nacions Unides i a altres organitzacions multilaterals, les dures relacions entre blocs de la guerra freda havien de canviar i en conjunt s'esperava que els ideals i objectius de l'organització s'arribessin a complir. Deixades de costat les complexitats i la situació de països descolonitzats, l'expansió global de la tecnologia digital va obrir un món diferent, exigent en recursos i llenguatges, simplificador de missatges, però a ningú se li va escapar la seva transcendència. Calia adaptar-se ràpid perquè la bonança va ser ben curta.

Per a Andorra, però, l'accés a les Nacions Unides en aquell moment resolvia la seva seguretat com a membre de ple dret d'una organització que garantia el respecte entre els estats, però també va facilitar l'adopció dels principis que ja havia abraçat a la Constitució, un Estat de dret, democràtic i social, amb la integració de normes, decisions i compromisos per desenvolupar-los i portar-los a la pràctica.

Gairebé 50 anys més tard de la redacció de la Carta de les Nacions Unides, Andorra fou acceptada a formar part de l'organització i a respectar i gaudir alhora dels seus principis fonamentals, la igualtat sobirana dels estats, la solució pacífica de les controvèrsies internacionals de bona fe, no usar la força contra la integritat dels estats i la no-ingrència en els afers interns.

Cap petit estat és aliè a les dificultats d'avui en dia. El multilateralisme és el medi internacional preferit perquè hi poden participar, defensar-hi interessos i principis, dialogar amb tots els participants perquè s'estableix amb la igualtat de drets i obligacions dels membres.

Sempre a la seva escala, Andorra participa en les tres grans àrees de treball o pilars de les Nacions Unides, pau i seguretat, desenvolupament i drets humans, en una tendència que s'ha anat afermant i consolidant. Dins de la mateixa noció de dinàmica de la globalització, l'acció d'Andorra també s'ha desenvolupat en les ja més de tres dècades com a membre per adaptar-se i participar en els grans reptes com un actor.

Convenis i tractats de les Nacions Unides i la rendició de comptes ⁶

En els seus òrgans, les Nacions Unides reflecteixen el pensament global, el del conjunt dels estats a través de resolucions, declaracions i altres formes sobre drets humans, medi ambient i temes socials, però la part més significativa és la producció de tractats, convenis i protocols.

Andorra s'ha dotat de més de trenta textos que l'obliguen a complir els compromisos. La força de les Nacions Unides rau en el seu caràcter gairebé universal i en la seva composició. Les diversitats entre regions, dins de regions, entre cultures i comunitats, entre els estats han de trobar els punts comuns per assolir els objectius de la Carta fundacional. Fruit de negociacions entre els estats, els textos jurídics actuen com a guia i suport per al desenvolupament i posada en pràctica de les polítiques públiques dels estats que els han ratificat.

L'adopció de tractats internacionals del sistema de les Nacions Unides –com és el cas també del Consell d'Europa– obliguen el país i exigeixen els informes de valoració sobre el seu acompliment, a una rendició de comptes que també té un abast global. L'examen periòdic universal (UPR en anglès) quadriennal sobre els convenis relatius a temes de drets humans, i els informes voluntaris (VNR en anglès) sobre la situació dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) tenen caràcter general. Els convenis específics demanen informes regulars.

La globalització dels valors de les Nacions Unides i els reptes comuns

Establerts des de la Carta de les Nacions Unides del 1945, els valors que s'hi desprenen per a un món més just i capaç de procurar per la pau i el respecte entre les nacions han estat abraçats per tots els membres. No hi ha dubte que la diversitat d'interpretacions és causa de debat, però l'espai propi de les organitzacions multilaterals. Els reptes sorgits particularment en el segle XXI, justament quan el final de la guerra freda havia creat un ambient d'optimisme, posen tot el sistema a prova per fer-hi front.

Com s'ha indicat més amunt, es disposa de dos grans paquets d'eines per fer-ho. L'Agenda 2030, del 2015, amb els 17 objectius de desenvolupament sostenible, com a full de ruta del que tot Estat ha d'aconseguir per a l'any 2030. L'altre paquet és el Pacte del Futur i els seus dos annexos, el Pacte Global Digital i la Declaració per a les Generacions Futures,⁷ amb solucions pràctiques per deixar un planeta en bones condicions, i reforçar l'horitzó 2030 i més enllà.

Els ODS formen part de l'agenda andorrana, de les seves institucions, i són guia d'actuació en polítiques públiques, però també ho són per a entitats civils.

De manera més concreta sobre les temàtiques ara formen part de la globalització com a reptes comuns i que es tracten a les Nacions Unides, posem alguns exemples sobre els dels que Andorra ha pres iniciatives, com els relatius als drets humans com la igualtat de gènere, i la protecció de la infància, essent part de les convencions de les Nacions Unides sobre aquests temes,⁸ als referits al medi ambient i a la justícia internacional.

El 1995, Andorra va fer la primera ratificació d'un conveni de les Nacions Unides, la Convenció dels Drets de l'Infant de 1989, i posteriorment dels seus protocols opcionals.⁹ Fou una expressió de l'interès d'unir-se a la causa de la protecció de la infància i la promoció dels seus drets, una necessitat permanent i que es treballa al país amb iniciatives específiques per a la formació i educació, protecció, salut i participació. Internament, el 2019 es va dotar de la Llei 14/2019, de 15 de febrer, qualificada dels drets dels infants i dels adolescents, que recull els principis de la convenció. En l'àmbit internacional, Andorra centra part de la seva cooperació internacional en el suport dels infants en situació de conflictes armats i que són víctimes de les violacions dels seus drets fonamentals. El problema, com tots a les Nacions Unides, és de gran complexitat però dels esforços realitzats hi ha resultats esperançadors.

La situació de la dona i la igualtat de gènere, que es refereix al 50% de la població mundial, crea una controvèrsia constant. Andorra forma part de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació de la dona del 1979 mitjançant la seva adhesió el 1996 i ha de sotmetre l'informe corresponent. A més, Andorra va presentar a elecció una experta per formar part de la Comissió específica, la Cedaw, encarregada de supervisar de manera totalment independent l'aplicació de la Convenció a tot el món.¹⁰

El canvi climàtic i el seu impacte és una preocupació major de les Nacions Unides davant del deteriorament de la biodiversitat i els efectes dels fenòmens climatològics a escala mundial. Andorra ha adoptat els principals textos de l'organització¹¹ i ha esdevingut un actor en la transició energètica i en l'acció sobre muntanyes, una de les àrees més vulnerables al canvi climàtic. Va participar a la Conferència de les Nacions Unides sobre l'aigua de 2023, un dels aspectes més importants com a recurs que porta a conflicte i dificultats d'accés. El 2023, també, Andorra va adquirir visibilitat en ser el primer país del món que va presentar l'informe de transparència sobre les seves emissions d'efecte hivernacle¹² d'acord amb el que s'exigeix en el Conveni sobre el canvi climàtic esmentat.

Per assenyalar els perills d'explotacions abusives per al medi ambient i els seus habitants, el concepte de sostenibilitat es va anar elaborar més formalment amb la noció de desenvolupament sostenible en l'informe Bruntland de 1987,¹³ encarregat per les Nacions Unides, i que va inspirar accions locals i globals.

D'una manera o d'una altra, la noció de sostenibilitat està lligada a la vida d'Andorra. La Llei de l'economia circular¹⁴ resumeix i articula les accions en aquest àmbit i té incorporat el concepte de malbaratament alimentari, un problema universal i que afecta no solament agricultura i consum, sinó que també impacta, a totes les escales, la pobresa i la fam, i en general el medi ambient i la gestió dels seus recursos. Juntament amb San Marino, Andorra va contribuir a crear una consciència global sobre les pèrdues de recursos alimentaris amb la proposta adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides d'un dia internacional sobre la conscienciació sobre el malbaratament alimentari, que se celebra cada 29 de setembre.

Andorra ha contribuït a l'organització havent facilitat dues vegades consecutives les negociacions de la resolució sobre l'ús del multilingüisme, de les sis llengües oficials,¹⁵ en el si de les Nacions Unides. És un tema global cultural i significativament polític, per tant, no exempt de debat. Per a Andorra, el multilingüisme és un tema transversal i per això va defensar la inclusió de la diversitat lingüística en el Pacte Digital Global de 2024.

La justícia internacional també té un abast global amb una institució suprema, que és la Cort Internacional de Justícia. Tanmateix, en el tombant de segle es va prendre una iniciativa per lluitar contra les atrocitats, davant de la conveniència de crear un tribunal penal específic com a institució onusiana i per a tots els membres. Amb l'Estatut de Roma, es va donar lloc a la Cort Penal Internacional, complementària a les jurisdiccions penals nacionals, per lluitar contra "els crims més grans de transcendència per a la comunitat internacional en conjunt" d'acord amb el seu preàmbul. Andorra va participar en la seva redacció, que es va cloure el 2018, i el va ratificar el 2001 –va ser un dels primers estats a fer-ho– i en les seves polítiques de cooperació internacional dona suport a les víctimes de les atrocitats. L'Estatut està ratificat per 125 països, però en no haver assolit encara la universalitat, la Cort es troba en dificultats per executar els seus mandats.

A aquests exemples, podríem referir-nos als reptes que es debaten a Ginebra i a Viena, sobre la salut, sobre la digitalització i de la intel·ligència artificial, la propietat intel·lectual, la seguretat en carretera, i tants altres temes pràctics que es tracten globalment i amb els que Andorra s'harmonitza.

Un dels sectors més importants és el turisme, els debats sobre el turisme a l'OMT i també a Nova York, a l'Assemblea Parlamentària ha deixat palesa la confiança a mantenir aquestes reflexions i compartir experiències.

Altres agències especialitzades mereixen capítols a part, com la FAO, i la seva relació amb les muntanyes, però molt particularment, la Unesco, amb les conferències sobre educació –motor imprescindible de tota societat– i les iniciatives culturals relatives al patrimoni de la humanitat, a les quals Andorra s'hi ha afegit amb molt interès per formar part dels béns comuns, a més del seu projecte particular en pro de l'art i la pau, els tallers internacionals biennals d'Artcamp.¹⁶

I què ens espera? Reptes per endavant

En la seva complexitat i diversitat, la globalització està assentada en el món. El seu impacte es mostra en totes les seves dimensions i s'ha estès amb més força amb la consolidació de les tecnologies de la comunicació, les seves xarxes, i més recentment amb la intel·ligència artificial, que està constituint gairebé un món propi.

Novament, la natura també ha manifestat la seva globalitat, com en el 2020 amb la pandèmia de covid-19, que va afectar la salut de la població mundial. De manera molt intensa, el canvi climàtic i les seves conseqüències múltiples porta dècades en què les pautes són els fenòmens extrems que tenen conseqüències greus en el planeta i tots els seus habitants.

En aquesta globalitat, els pilars de les Nacions Unides —pau i seguretat, desenvolupament i drets humans— expressen les contradiccions i conflictes i es tradueix en les dificultats del sistema i de les organitzacions multilaterals. La revisió i reformes del sistema són necessàries per adaptar-se als canvis dels temps. Són difícils d'afrontar, però, si no es busquen les coincidències, els punts de contacte en els valors, les prioritats i sobretot que hi hagi voluntat en fer-ho.

La longevitat de l'organització és significativa, amb 80 anys reunint el món. Gaudeix d'un poder de convocatòria únic, malgrat les dificultats d'entesa, i es fa imprescindible en aquest primer quart de segle XXI i endavant. Tenim més preguntes que propostes al voltant del seu paper global, sobre la influència de la intel·ligència artificial i de la comunicació, de les conseqüències de la inacció climàtica, de com donem espai i educació als més joves, si anem a un món en què tornarà el poder de la força i de la militarització o es reforçaran encara més els valors del diàleg i de la negociació. Si la sostenibilitat és possible, com mitigar les desigualtats, si els drets dels infants seran respectats, si els de les dones progressaran fins a una igualtat assumida, si s'acabarà amb les atrocitats i la violència.

I com serem "Nosaltres, els pobles de les Nacions Unides..."?

Elisenda Vives i Balmaña,

doctora en Història i diplomàtica, representant d'Andorra a les Nacions Unides

Notes

- 1- El 28 d'abril de 1993.
- 2- file:///C:/Users/evive/Downloads/Aceptacio%20Carta%20de%20les%20Nacions%20Unides%20(1).pdf. BOPA 64, any 5, 29 de novembre de 1993.
- 3- <https://docs.un.org/fr/A/RES/70/1>
- 4- <https://docs.un.org/fr/A/RES/79/1>
- 5- Excepte en alguns temes ben pràctics, com els relatius a les comunicacions amb la Unió Internacional de Telecomunicacions, establerta el 1865, i la Unió Postal Universal, de 1874.
- 6- <https://www.govern.ad/ca/ministeris-i-secretaries-d-estat/ministeri-d-afers-exters/convenis-internacionals>
- 7- <https://docs.un.org/es/A/RES/79/1>
- 8- Convenció dels drets de l'infant, de 1989; Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació envers la dona, de 1997; Convenció dels drets de les persones amb discapacitat, de 2006.
- 9- Protocol opcional a la Convenció sobre els drets de l'infant relatiu a la participació en els conflictes armats, 2001 i Protocol opcional a la Convenció sobre els drets de l'infant relatiu a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització d'infants en la pornografia, el 2002.
- 10- Andorra va presentar l'experta andorrana independent Jelena Pià-Comella a les eleccions que van tenir lloc a Nova York el juny de 2024 en la qual votaven els 188 estats part. Jelena Pià-Comella fou escollida com a nou membre dels 23 que componen el Comitè. És la primera andorrana que forma part d'un comitè d'experts de l'organització.
- 11- L'Andorra constitucional es va adherir als principals convenis internacionals com ara en el 2011 al Conveni marc de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic, de 1992; el 2014 al Conveni sobre la diversitat biològica, també de 1992, i a l'Acord de París de 2016.
- 12- <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/1st%20BTR%20ANDORRA%20%281%29.pdf>
- 13- <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- 14- Llei 25/2022, del 30 de juny, d'economia circular.
- 15- Anglès, àrab, espanyol, francès, rus i xinès.
- 16- Artcampandorra.com